

Dialogia kaikille

– VAPAUTA YHTEISÖSI DIALOGITAITDOT

Käsikirja kouluttajille ja ohjaajille

Dialogia kaikille
– vapauta yhteisösi dialogitaidot
Käsikirja kouluttajille ja ohjaajille
2024

Tämän käsikirjan on tuottanut
Erasmus+ -hanke Dialogue in Adult Learning
(KA220-ADU-98E79E78), 2022–2024.

Opintokeskus **Sivis**

**Euroopan unionin
osarahoittama**

Euroopan unionin rahoittama. Esitetyt näkemykset ja mielipiteet ovat ainoastaan tämän tekstin laatijoiden näkemyksiä eivätkä välttämättä vastaa Euroopan unionin tai Euroopan koulutuksen ja kulttuurin toimeenpanovirasto (EACEA) kantaa. Euroopan unioni ja EACEA eivät ole vastuussa niistä.

Sisällys

1. JOHDANTO.....	4
1.1 Miksi dialogi on tärkeää?.....	4
1.2 Kenelle tämä käsikirja on tarkoitettu?	5
2. DIALOGITAITOT – PAREMMAN MAAILMAN PUOLESTA.....	7
2.1 Mitä dialogi on?.....	7
2.2 Dialogi elämäntaitona	8
2.3 Dialogi suhteessa muihin keskustelutapoihin.....	10
2.4 Turvallisuuden ja luottamuksen merkitys dialogissa	12
3. RYHDY DIALOGILÄHETILÄÄKSI	14
3.1 Lisää dialogia elämääsi	14
3.2 Toimi dialogilähettiläänä.....	15
3.3 Järjestetty dialogi.....	17
3.4 Dialogitaitoja edistävän koulutuksen järjestäminen.....	19
4. VINKKEJÄ DIALOGIIN	29
4.1 Vinkkejä dialogin ohjaamiseen ja reagointiin haastavissa tilanteissa	29
4.2 Aktiviteetit ja harjoitukset.....	35
5. LUE LISÄÄ DIALOGITAITOISTA.....	42
6. LIITE: TIETOA DIAL-HANKKEESTA JA SEN KUMPPANEISTA	44

1. JOHDANTO

Hyvä lukija, tervetuloa dialogin maailmaan! Tämä opas ohjaa tarkastelemaan, millaisia mahdollisuuksia meillä on lisätä dialogia arkeemme ja miten meistä jokaisesta voi tulla dialogilähettiläitä.

Luet opasta nimeltä Dialogia kaikille – vapauta yhteisösi dialogitaidot, joka on suunnattu ensisijaisesti kouluttajille ja ohaajille. Opas on laadittu osana Dialogue in Adult Learning (DIAL) -hanketta. DIAL-hankkeen visio on tiivistettynä ”Dialogia kaikille”. Se tarkoittaa, että dialogi ja siihen liittyvät taidot ovat kaikkien niiden saatavilla, jotka haluavat edistää dialogia omassa yhteisössään.

Meillä on ilo toivottaa sinut tervetulleeksi dialogilähettiläiden joukkoon.

1.1 Miksi dialogi on tärkeää?

Dialogin ansiosta opimme tuntemaan ja ymmärtämään toisiamme paremmin. Dialogi on perusta sopimukseen pääsemiselle ja yhteisten ratkaisujen löytämiselle.

Arjessa dialogi tarkoittaa esimerkiksi, että kuuntelemme toisiamme ymmärtääksemme toisiamme paremmin sen sijaan, että puolustaisimme omia näkökulmiamme ja yrittäisimme vakuuttaa muille olemme oikeassa. Se tarkoittaa myös sitä, että olemme avoimia ja uteliaita kuulemaan toisten näkökulmia – ja myös itse ilmaisemme, mitä tarkoitamme niin, että tulemme kuulluiksi ja ymmärretyiksi. Näin voimme välttää väärinkäsityksiä, helpottaa yhteistyötä eri toimijoiden kesken, sujuvoittaa neuvotteluja työpaikalla tai osaamme esimerkiksi suhtautua yhteiskunnallisiin muutoksiin rauhallisemmin.

Dialogi on siis olennainen taito yhteisymmärryksen lisäämisessä, konfliktien ehkäisemisessä ja yhteiskunnallisen osallistumisen edistämässä.¹ Vaikka DIALin kaltainen projekti ei voi yksistään ratkaista näitä aiheita, se on yksi askel tähän suuntaan.

Voisi ajatella, että dialogitaidot ovat meillä olemassa luonnostaan – olemmehan puhuneet lapsuudesta lähtien. Silti kokemus osoittaa, että meillä kaikilla on eritasoiset dialogitaidot (lue lisää dialogista elämän perustaitona tämän käsikirjan kohdasta 2.2). Ja vaikka meillä olisikin hyvät dialogitaidot, saatamme silti epäonnistua tietyissä tilanteissa ja yhteyksissä. Siksi dialogiin liittyviä taitoja on tärkeää harjoitella ja kehittää sekä päättää tietoisesti osallistua dialogitilanteisiin. Hyvien dialogitaitojen avulla voimme edistää parempaa yhteistyötä, hedelmällisempiä ihmissuhteita ja yhteisöjen tiiviyyttä sekä auttaa kuromaan umpeen sosiaalisia kuiluja.

1.2 Kenelle tämä opas on tarkoitettu?

Tämä opas on tarkoitettu sekä kokeneille kouluttajille ja ohjaajille että niille, jotka ovat vasta aloittamassa dialogin edistämistä eri tilanteissa: työssä, omassa arjessa, yhteisöissä tai jopa kotona. Toisin sanoen se on suunnattu kaikilla elämänaloilla toimiville dialogilähettiläille.

Jos toivot lisää dialogia elämääsi, voit aloittaa lukemalla oppaan Dialogia kaikille. Avain dialogitaitoihin, josta löydät dialogin määritelmän, sen peruseriaatteet sekä dialogin eri vaiheet.

Jos olet järjestämässä kurssia tai erilaisia tapahtumia esimerkiksi oppilaitoksissa, yrityksissä tai kansalaisjärjestöissä tai jos työskentelet aikuisten kanssa, joilla on vähemmän mahdollisuuksia osallistua dialogiin tai joiden on vaikeaa saada ääntään kuulumaan yhteiskunnassa,

---

¹ Lue lisää vuoropuhelutaidoista demokraattisten taitojen tärkeinä näkökohtina ja avaintekijöinä osallistavien yhteisöjen rakentamisessa: [Engage, EPALE Resource Kit](#) (2023).

tämä opas on sinua varten. Se auttaa sinua kannustamaan muita dialogiin, järjestämään dialogitilaisuuden tai tarjoamaan aiheeseen keskittyvää koulutusta.

Kehotamme käyttämään materiaaleja ja refleктоivia kysymyksiä, joita olemme sisällyttäneet kuhunkin lukuun sinun ja kohderyhmäsi tarpeisiin sopivalla tavalla. Voit vapaasti käyttää omaa kokemustasi ja kokeilla rohkeasti erilaisia tapoja levittää tietoa dialogista.

Toivomme, että pyrit laajentamaan dialogilähettiläiden verkostoa ja jaat tämän oppaan myös ystäville ja kollegoillesi sekä kaikille dialogista kiinnostuneille.

2. DIALOGITAITOT – PAREMMAN MAAILMAN PUOLESTA

Kokeneena kouluttajana tai ohjaajana olet todennäköisesti törmännyt erilaisiin dialogimalleihin ja käytännön esimerkkeihin, jotka on suunniteltu tiettyihin tarkoituksiin tai vuorovaikutusympäristöihin, kuten luokahuoneeseen tai järjestettyyn tapahtumaan.

Kehittämällä arkiseen dialogiin keskittyvän oppaan tavoitteenamme on auttaa sinua luomaan tiloja, joissa kaikki voivat käydä dialogia ja kehittää keskinäistä oppimista sekä täydentää jo olemassa olevia tiloja ja malleja.

2.1 Mitä dialogi on?

Tässä oppassa dialogi määritellään seuraavalla tavalla:

Dialogi on aitoa näkemysten ja kokemusten vaihtoa. Se voi tuottaa uusia oivalluksia ja auttaa meitä ymmärtämään eri näkökulmia. Kuuntelemalla toisiamme syvennämme keskinäistä yhteyttä ja ymmärrystä toisistamme. Dialogi mahdollistaa muutosta ja kasvua. Toimiva dialogi tuntuu hyvältä, rakentaa siltoja helpottaa yhteistyötä.

Dialogia kaikille. Avain dialogitaitoihin -oppaassa esitellään dialogin periaatteet ja neljä dialogin perustaitoa. Löydät oppaasta myös yksityiskohtaisen kuvauksen dialogin eri vaiheista.

Dialogin pääperiaatteet ovat seuraavat:

- Kuka tahansa voi osallistua ja jakaa tarinansa tasapuolisesti
- Jokaisella on avoin ja utelias mieli
- Oikeita tai väärä vastauksia ei ole

Dialogi rakentuu neljän perustaidon varaan. Nämä ovat:

- itsereflektio
- kuuntelu
- puhuminen
- pidättäytyminen

Meillä kaikilla on perusvalmiudet dialogiin. On kuitenkin tärkeää, että kehitämme jatkuvasti dialogitaitoja erilaisissa tilanteissa. Dialogilähettiläiden tärkeänä roolina on tukea aikuisia dialogitaitojen kehittämisessä. Tukea tarvitsevat erityisesti he, joilta puuttuu luottamus ja taidot osallistua dialogiin.

Pohdi:

- Miten arvoni näkyvät ollessani muiden kanssa dialogissa?
- Mitä tarvitsen ollakseni itse avoin dialogissa?
- Mikä muuttuu, kun olen utelias toisen esittämiä ajatuksia kohtaan?

2.2 Dialogi elämäntaitona

Dialogi on taito, jolla on suora linkki muihin elämäntaitoihin, kuten terveydestä ja talousasioista huolehtimiseen. Useassa tutkimuksessa on osoitettu, että dialogista on yhdessä muiden perustaitojen, kuten luku-, lasku- ja kirjoitustaidon sekä digitaalisten taitojen kanssa hyötyä sekä yksilö- että yhteiskuntatasolla. Perustaidoilla on yhteys autonomian tunteeseen ja siihen, miten me miellämme itsemme. Niillä on myös yhteys siihen, missä määrin voimme kokea osallisuutta yhteiskunnassa ja työmarkkinoilla.

Kuten kaikki perustaidot ja elämäntaidot, myöskään mahdollisuudet osallistua dialogiin eivät jakaudu tasaisesti. Eurooppalaiset tutkimuk-

set osoittavat, että mitä parempi muodollinen koulutus ihmisellä on, sitä paremmin hän pystyy hallitsemaan talouttaan ja mitä tyytyväisempi hän on elämäänsä, sitä todennäköisemmin hän ajattelee, että muiden mielipiteiden kuunteleminen on hyödyllistä. Tämä tarkoittaa, että hänellä on todennäköisesti enemmän mahdollisuuksia osallistua dialogiin. Elämäntaitojen, kuten dialogi- tai vuorovaikutustaitojen, hankkimisella voi olla voimaannuttava vaikutus ja niiden myötä yksilö haluaa oppia ja osallistua enemmän.

Koulutuksen alalla tämä ajatus voidaan jäljittää Paolo Freiren teokseen Sorrettujen pedagogiikka (*Pedagogy of the Oppressed* 1970, 2005). Freire yhdistää dialogin kriittiseen ajatteluun, joka on keskeinen taito dialogissa. Siksi on tärkeää auttaa ihmisiä kehittämään omia vuorovaikutustaitoja ja rohkaista erityisesti niitä, joilla ei ole yhtä paljon mahdollisuuksia osallistua dialogiin.

On monia asioita, jotka vaikuttavat kykyymme olla vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Varhainen vuorovaikutus huoltajien kanssa, ihmissuhteet koulussa tai ystävien kanssa sekä vuorovaikutusmahdollisuudet työpaikalla ja muussa elämässä vaikuttavat kaikki kykyymme olla dialogissa. On kuitenkin hyvä huomata, että dialogitaitoja voi opetella eri vaiheissa elämää.

Miten sitten voimme auttaa yksilöitä oppimaan dialogitaitoja aikuis-koulutuksessa? Dialogitaitojen kehittäminen voi olla koko koulutuksen oppimistavoite tai taitojen kehittäminen voidaan yhdistää koulutukseen muilla tavoin. Kurssi tai muu koulutustapahtuma voi käsitellä aivan eri aihetta, mutta jos se rakentuu kunnioittavalle keskustelulle, itsereflektioharjoituksille ja aktiiviselle kuuntelulle, se kehittää myös dialogitaitoja.

Aikuiskoulutukselle on ominaista itseohjautuvan oppimisen suosiminen, sisäinen motivaatio ja mahdollisuus soveltaa uutta tietoa tosielämän tilanteisiin ja ongelmiin. Aikuisia motivoi oppimiensa asioiden merkityksen ymmärtäminen. Siksi on tärkeää tunnistaa hyödyt: miksi parempien

dialogitaitojen oppiminen on hyödyllistä ja miten niiden kehittäminen voi vaikuttaa jokapäiväiseen elämään. Dialogitaitojen oppiminen ryhmässä ja niiden harjoittelu käytännön harjoitusten avulla lisää sisäistä motivaatiota ja auttaa soveltamaan uusia taitoja käytäntöön.

Pohdi:

- Millaisia ominaisuuksia niillä oppijoilla on, joiden kanssa työskentelen?
- Millaisiksi koen heidän dialogitaitonsa?
- Minkälaista tukea he tarvitsisivat dialogitaitojensa kehittämiseksi?

2.3 Dialogi suhteessa muihin keskustelutapoihin

Kun puhumme dialogista, saatamme käyttää eri termejä, kuten keskustelu, väittely, neuvottelu, briiffaus, kokous, vuorovaikutus, viestintä tai yksinkertaisesti puhe. Tämä voi olla hämmentävää, koska termeillä on eri merkitykset ja niihin sisältyy myös odotuksia lopputuloksesta.

Siksi kannattaa pohtia eri termien ja vuorovaikutustapojen ominaispiirteitä.

Toisin kuin muut lähestymistavat, dialogi ei tähtää tiettyyn tulokseen, vaan sen päätavoitteena on ymmärtää eri näkökulmia ja kokemuksia.

Dialogi voi toimia pohjana jatkokeskustelulle, koska se luo avoimen ja ystävällisen vuorovaikutusympäristön ja auttaa tekemään osallistavasta keskustelusta totutun tavan. Dialogissa ihmiset osallistuvat keskusteluun tarkoituksenaan jakaa näkökulmia ja etsiä keskinäistä ymmärrystä. Vaikka se on erilaista kuin väittely, joka usein keskittyy jonkin asian todistamiseen tai voittamiseen, jotkut dialogin osat tai tekniikat – kuten aktiivinen kuuntelu, empatia ja halukkuus harkita eri-

laisia näkökulmia – voivat olla erittäin hyödyllisiä erilaisissa keskusteluissa.

Dialogia voidaan käyttää esimerkiksi pohjana tuleville keskusteluille, neuvotteluille tai vaikka työmarkkinaosapuolten vuoropuhelulle – muutamia lähestymistapoja mainitaksemme. Se luo perustan keskinäiselle kunnioitukselle, aktiiviselle kuuntelulle sekä ideoiden tutkimiselle ja tasoittaa tietä syvemmälle ymmärrykselle, yhteistyölle ja yhteisen kasvun mahdollisuuksille.

Keskustelulla ja neuvottelulla puolestaan on selkeä tulostavoite:

- Väittely on muodollista, hyvin jäseneltyä, joskus akateemista ja usein julkista keskustelua tietystä aiheesta, ja sen aikana esitetään asiaa eri puolilta sivuavia argumentteja (jotka ovat enimmäkseen ennalta valmisteltuja). Väittely voi olla myös järjestetty harjoitus, johon liittyy kilpailua. Sitä voidaan käyttää myös opetusmenetelmänä.
- Neuvottelu on strateginen keskustelu kahden osapuolen välillä ja sen tarkoitus on ratkaista jokin ongelma sellaisella tavalla, jota molemmat osapuolet pitävät hyväksyttävänä (yhteisymmärryksen saavuttaminen tai sopimukseen pääseminen). Tehokkaiden neuvottelujen lopputulos on sellainen, missä molemmat osapuolet voittavat. Toisin sanoen, jotta neuvotteluissa olisi järkeä, neuvottelijoiden pitäisi hyötyä neuvotteluista enemmän kuin jos neuvotteluja ei olisi käyty. Neuvotteluja voi käydä erilaisissa tilanteissa, kuten vuokranantajien ja vuokralaisten neuvotellessa vuokraehdoista, vanhempien ja lasten neuvotellessa kotitöistä tai oikeuksista tai liikeneuvottelukumppanien neuvotellessa yhteistyön ehdoista.

Pohdi:

- Kuinka paljon käytän aikaa muihin osallistujiin ja heidän näkemyksiinsä tutustumiseen ennen keskustelun tai neuvottelun aloittamista?

2.4 Turvallisuuden ja luottamuksen merkitys dialogissa

Dialogia kaikille. Avain Dialogitaitoihin -oppaan luomisprosessin aikana kuulumme eri sidosryhmiä, jotka totesivat, että arjessa ja työssä turvallisuus ja luottamus ovat välttämättömiä dialogin käymiseksi. Siksi haluaisimme tässä vaiheessa kiinnittää huomiota dialogiin liittyvään psykologiseen turvallisuuteen.

Turvallisuuden tunne on yksi dialogiin osallistumisen tärkeimmistä avaimista. Meidän tulee tuntee olomme mukavaksi, jotta voimme ilmaista mielipiteemme ilman, että siihen liittyy pelkoa tuomitsemisesta tai mahdollisista kielteisistä seurauksista, kuten työpaikan menettämisestä, häpeästä ja nöyryytyksestä. Kun tunnemme olomme turvalliseksi, olemme halukkaampia jakamaan ideoitamme, ratkaisuehdotuksiamme ja huolenaiheitamme tai paljastamaan tietämättömyytemme asioista sen sijaan, että päättäisimme olla hiljaa.

Jos koemme yhteyden muiden kanssa olevan turvallista, koemme luottamuksen tunnetta. Luottamuksen rakentamisen kannalta on tärkeää, että tunnemme itsemme hyväksytyiksi ja kunnioitetuiksi sellaisina kuin olemme. Yhtä lailla on tärkeää, että kunnioitamme muiden kokemuksia. On tärkeää myös, että kunnioitamme erilaisia kulttuureita ja pidämme lähtökohtaisesti toisten ihmisten aikomuksia hyvinä.

Luottamuksen rakentaminen on kaksisuuntaista. Jos olemme avoimia ja rehellisiä, muidenkin on helpompi avautua. Luottamus näyttäytyy

kannustavana ja ystävällisenä ilmapiirinä. Usein huumori ja nauru ovat sen merkkejä, että ihmiset tuntevat olevansa turvassa. Keskustelu virtaa, ja tunnemme olevamme valmiita jakamaan näkemyksiämme.

Yksi tapa rakentaa luottamusta toisen henkilön kanssa ensimmäistä kertaa kohdatessa on peilata hänen kehonkieltään, äänensävyään, puhetahtiaan, asentoaan ja eleitään. Kun toimimme samassa tahdissa toisen ihmisen kanssa, on helpompaa astua hänen saappaisiinsa ja osoittaa välittävämme hänen asioistaan. Sen seurauksena ehkä tunnemme myös hänen ymmärtävän meitä paremmin.

Luottamuksen tunteeseen vaikuttaa kuitenkin nykytilanteen lisäksi myös aiemmat kokemuksemme. Jos toinen henkilö vaikuttaa varautuneelta, haluttomalta puhumaan tai jopa epäkohteliaalta siitä huolimatta, että sinulla on hyvä aikomus lähestyä häntä, valitse uteliaisuus sen sijaan, että tuomitset hänet tai teet tulkintoja siitä, mitä hän ehkä ajattelee tai tuntee. Emme koskaan tiedä, mikä toisen ihmisen kokemus on.

Jos noudatamme vuoropuhelun periaatteita ja vaiheita, jotka on kuvattu oppaassa *Dialogia kaikille*. Avain dialogitaitoihin voimme luoda turvallisen, luottamusta täynnä olevan ympäristön, mikä toimii perustana aidolle dialogille.

Pohdi:

- Mitä tarvitsen tunteakseni psykologista turvallisuutta keskustelussa?
- Mikä auttaa minua luottamaan muihin?
- Miten voin tukea muita tuntemaan psykologista turvallisuutta dialogissa?
- Miten voin rakentaa luottamusta muiden kanssa käymissäni dialogeissa?

3. RYHDY DIALOGILÄHETILÄÄKSI

Hankkeen vision – ”Dialogia kaikille” – mukaisesti tavoitteenamme on edistää dialogia ja siihen liittyviä taitoja siten, että ne ovat kaikkien saatavilla. Haluamme tavoittaa erityisesti sellaisia oppijoita, joilla on vaikeuksia elämäntaitojen tai itsetunnon kanssa.

Dialogilähettiläänä kannustamme sinua paitsi järjestämään dialogikoulutuksia ja ohjaamaan dialogia sisältäviä tapahtumia, myös edistämään dialogia työssäsi ja arjessasi.

Miten sitten päätätkin edistää dialogia, muista ottaa huomioon kohderyhmän tarpeet ja ominaisuudet, mukauttaa kieli sille sopivaksi ja valita sopivat menetelmät.

3.1 Lisää dialogia elämääsi

Dialogi ei ole vain menetelmä: se voi olla elämäntapa ja filosofia. Siksi haastamme sinut käyttämään dialogitaitoja mahdollisimman paljon myös arjessasi ja vaikuttamaan paitsi ammattilaisroolissasi myös niissä yhteisöissä, joihin omassa elämässäsi kuulut. Näin emme vain puhu dialogista, vaan myös noudatamme omia neuvojamme sekä käytämme dialogitaitoja jokapäiväisessä viestinnässämme kollegoiden, liikekumppaneiden, perheenjäsenten tai naapureiden kanssa.

Tutustu periaatteisiin ja vaiheisiin, joita voit ottaa dialogitaidot käyttöön jokapäiväisessä viestinnässäsi. Katso myös harjoitukset tämän oppaan luvusta 4 – niistä voi olla sinulle hyötyä.

Pohdi:

- Missä määrin käytän jo nyt oppaassa kuvattuja dialogitaitoja?
- Mikä on oma dialoginen supervoimani?
- Mitkä ovat minulle hankalia tilanteita dialogissa?
- Mitä voin muuttaa lähestymistavassani?
- Mikä muuttuu, jos teen niin?

Tavoitteena on, että mitä enemmän toteutamme omia neuvojamme ja pidämme dialogia yllä jokapäiväisessä vuorovaikutuksessamme, sitä parempia suhteita ja sitä tiiviimpiä yhteisöjä luomme.

3.2 Toimi dialogilähettiläänä

Jos haluamme integroida dialogin osaksi jokapäiväistä viestintäämme, sen edistäminen ei voi olla vain kertaluonteinen tapahtuma. On tärkeää löytää keinoja jakaa dialogitietoutta niin, että ihmiset näkevät sen hyödyt ja motivoituvat käyttämään sitä elämässään ja arjessaan. Tässä muutamia matalan kynnyksen ideoita siitä, miten voit kiinnittää huomiota dialogiin ja kannustaa muita sen käyttöön:

- Näytä esimerkkiä hyvästä dialogista kaikessa yhteisösi viestinnässä
- Ota yhteisösi jäsenet säännöllisesti mukaan lyhyisiin dialogeihin, jotta niistä muodostuu toimintatapa
- Käytä sosiaalista mediaa dialogisesti ja mainosta dialogin voimaa julkaisemalla esimerkiksi sosiaalisessa mediassa päivityksiä dialogista, sen periaatteista, vaiheista ja hyvistä käytännöistä, dialogiin liittyviä lainauksia jne.
- Aseta selkeät pelisäännöt organisaatiosi sisäisille keskusteluille
- Ripusta kyltti kokoushuoneeseen muistutuksena kokouksia koskevista dialogisista pelisäännöistä

- Tee juliste dialogin keskeisistä kysymyksistä ympäristössäsi (esim. vanhainkodissa asuville)
- Tee kirjanmerkki, jossa on dialogivinkkejä kirjastossa kävijöille
- Tulosta esite vapaaehtoisille
- Tulosta dialogin periaatteet pöytäliinaan kannustaaksesi dialogiin lounaalla tai illallisella kotona (Periaatteet löytyvät oppaasta Dialogia kaikille. Avain dialogitaitoihin.)

Pohdi:

- Mitä ideoita sinulla tulee mieleen dialogitaitojen edistämisestä arkiympäristössäsi, työpaikalla tai muissa yhteisöissä?
- Millaisiin mainostamistapoihin sinulla on varaa ja mahdollisuutta?
- Millaisia omaan persoonallisuuteesi sopivia tapoja sinulla on edistää dialogia?

3.3 Järjestetty dialogi

Yksi dialogin edistämismahdollisuuksista on toteuttaa järjestetty dialogi kohderyhmää kiinnostavasta aiheesta – esimerkiksi dementiasta dementiadiagnoosin saaneiden omaisille, jostakin suosituista kirjasta paikallisen kirjaston kirjakerhossa tai jostakin puhututtavasta aiheesta taloyhtiössä tai koulussa. Tapahtuma voidaan ohjata dialogisesti ja antaa näin osallistujille kokemus hyvästä dialogista. Näin he kehittävät dialogitaitojaan lähes huomaamattaan ja sitoutuvat tiiviimmin yhteisöihinsä.

Järjestettyä dialogia suunniteltaessa on hyvä miettiä etukäteen, mitä aihetta on hyvä käsitellä, mitkä ovat kohdeyleisön ominaispiirteet, miten heidät saadaan motivoitumaan osallistumaan, missä tapahtuma järjestetään, miten logistiikasta tulee huolehtia jne.

Jotta järjestäminen olisi helpompaa, olemme laatineet muistilistan tärkeistä näkökulmista, joita on hyvä ottaa huomioon dialogia järjestettäessä.

Tutustu oppaaseen *Dialogia kaikille. Avain dialogitaitoihin* ja siinä oleviin periaatteisiin ja vaiheisiin dialogin helpottamiseksi. On hyvä valmistautua etukäteen ja miettiä, miten aiot kommunikoida osallistujien kanssa ja mitä periaatteita aiot noudattaa dialogissa. Lue myös vinokit tämän oppaan luvusta 4: miten voit helpottaa dialogia ja käsitellä tiettyjä haastavia tilanteita. Lopusta löydät harjoituksia, joista voi olla sinulle hyötyä.²

---

² Erätauko on hyvä esimerkki järjestetystä dialogista. Lue lisää: [Erätauko](https://eratauko.fi) - [Jotta Suomesta tulisi maailman parhaiten keskusteleva kansa \(eratauko.fi\)](https://eratauko.fi)

Muistilista

AIKA JA PAIKKA

- Missä ja milloin dialogi järjestetään?

TARVE

- Miksi dialogin pitäminen tästä aiheesta on tärkeää?

TAVOITE

- Mikä tavoite dialogilla on? Haluatko saavuttaa sillä jotain vai onko tarkoitus tarjota mahdollisuus keskustella eri näkökulmista?

AIHE

- Mikä dialogin aiheena on?

KOHDERYHMÄ

- Mikä on kohderyhmä? Kenelle tämä aihe on tärkeä ja miksi?

TAVOITTAMINEN

- Miten tavoitat kohderyhmän?

MOTIVAATIO

- Miksi ihmiset haluavat osallistua tähän dialogiin? Miten voit motivoida heitä?

Jotta pystyisit ottamaan selville, miten olet onnistunut edistämään tapahtumaan osallistujien dialogitaitoja, suosittellemme, että keräät heiltä palautetta. Yksi mahdollisuus on lyhyt, kirjallinen kysely tapahtuman lopussa. Voit myös pyytää palautetta paikan päällä. Voit esimerkiksi kysyä, ovatko osallistujat oppineet jotain uutta, ovatko he tunteet olonsa turvalliseksi ja keskustelleet muiden ihmisten kanssa, onko heitä kuultu, ovatko he kuunnelleet muita ja ovatko keskustelun aiheet olleet olennaisia.

Pohdi:

- Mikä on sellainen aihe, jota itse pidät innostavana?
- Mikä aihe herättäisi kohderyhmän huomion?
- Mikä aihe koskee organisaationi/yhteisöni ihmisiä ja miksi siitä olisi tärkeää puhua?
- Miten voisin dialogilähettiläänä tukea osallistujien dialogitaitojen kehittämistä?

3.4 Dialogitaitojen kehittämiseen liittyvän koulutuksen järjestäminen

Kurssin tai muun koulutustapahtuman järjestäminen on loistava tilaisuus lähestyä kokonaisvaltaisesti dialogitaitojen kehittämistä. Siinä yhdistyvät paitsi dialogin tärkeyden korostaminen, myös dialogiin osallistumiseen ja/tai ohjaamiseen tarvittavien taitojen edistäminen.

Jotta järjestäminen olisi sinulle helpompaa, olemme laatineet listan eri näkökulmista, jotka kannattaa ottaa huomioon koulutustapahtuman suunnittelun ja toteutuksen onnistumiseksi.

Suunnittelu ja toteutus

TARVE

- Miksi koulutus järjestetään?
- Mitä lisäarvoa se antaa?

KENELLE

- Mitkä kohderyhmät hyötyvät koulutuksesta?
- Montaako osallistujaa odotetaan?

MARKKINOINTI

- Mitä kanavia käytetään koulutuksen markkinointiin?
- Kuka koulutuksen toteuttaa? Mitä tietoja hän tarvitsee?

RAHOITUS

- Onko koulutus ilmainen vai maksullinen?

SEURAAVAT VAIHEET

- Koulutuksen suunnittelun seuraavat vaiheet
- Käytännön järjestelyjen seuraavat vaiheet

OPPIMISEN TULOKSET

- Miten palautetta kerätään?
- Miten tiedon jakaminen varmistetaan?

DIAL-hankkeessa olemme laatineet koulutussuunnitelman 12 tunnin kurssille. Se koostuu seuraavista moduuleista:

- Moduuli 1: Miksi kannustamme dialogiin
- Moduuli 2: Mitä dialogi on, dialogin perustaidot
- Moduuli 3: Dialogin fasilitointi
- Moduuli 4: Lisää dialogia arkeen

Riippuen siitä, keitä haluat kouluttaa, voit joko suorittaa kaikki neljä moduulia (esim. jos koulutat uusia dialogilähettiläitä) tai valita vain tiettyjen moduulien suorittamisen, esimerkiksi moduulin 1, moduulin 2 ja joitakin osia moduulista 4 mukaan lukien tiivistelmä koulutuksen lopussa. Koulutus voidaan pitää lähikouluutksena tai verkossa ja se voidaan jakaa kahteen, kolmeen tai useampaan istuntoon.

Huomaa, että moduulien pituus ei välttämättä ole sama. Voit mukauttaa koulutussuunnitelmaa ja koulutuksen pituutta osallistujien haluttuun taitotasoon sopivaksi sekä osallistujien aiemman kokemuksen, odotusten, tarpeiden ja etujen mukaisesti.

Miten päätätkin järjestää koulutuksen, ota huomioon kohderyhmän ominaisuudet, mukauta kieli sen mukaisesti ja valitse sopivat harjoitukset. Tee koulutuksesta mahdollisimman vuorovaikutteinen ja integroi dialogi itse koulutukseen – niin, että toimimme omien neuvojemme mukaisesti.

Muista lisätä tarvittaessa valitsemiasi energisoivia ja lämmitteleviä aktiviteetteja, mieluiten sellaisia, jotka liittyvät dialogiin ja moduulin erityistavoitteeseen.

MODUULI 1: MIKSI KANNUSTAMME DIALOGIIN

Osaamistavoitteet Tietoisuuden lisääminen dialogin tarpeesta yksityiselämässä, organisaatiossa ja koko yhteiskunnassa	DIAL-hankkeen, DIAL-koulutuksen, koulutuksen tavoitteiden, aikataulun ja työskentelytapojen esittely
	Tutustuminen ja osallistujien odotukset
	Hyvien ja huonojen kokemusten jakaminen dialogin avulla
	Dialogi verrattuna muihin keskustelutapoihin
	Hyvän dialogin edut eri yhteyksissä (henkilökohtaisessa elämässä, organisaatiossa, yhteiskunnassa) ja erityisesti osallistujien elämässä
	Dialogi elämäntaitona aikuiskoulutuksessa

Koska moduuli 1 on koulutuksen alkuosio, on tärkeää tukea osallistujia, jotta he voivat sitoutua oppimisprosessiin.

- Voit kertoa heille etukäteen koulutuksen tavoitteesta, aikataulusta ja rakenteesta. He voivat myös tutustua oppaaseen *Dialogia kaikille. Avain dialogitaitoihin* tai pohtia etukäteen omia kokemuksiaan dialogista. Luottamuksen ja turvallisuuden tilan luomiseksi koulutuksessa on tärkeää varata aikaa lämmittelyyn – esimerkiksi koulutusrakenteen esittelyyn – jotta osallistujat tietävät, mitä odottaa.
- Kun osallistujat tutustuvat toisiinsa, suosittelemme, että osallistujat yhdistävät esittelyynsä dialogin, esimerkiksi korostavat yhtä taitoaan, joka tukee heitä hyvässä dialogissa, ja yhtä taitoa, jota he haluaisivat parantaa. Pidä mielessä, mitä tietoja osallistujat jakavat ja viittaa myöhemmin koulutuksessa heidän vahvuuksiinsa ja tavoittelemiinsa dialogitaitoihin.
- Kun pyydät osallistujia kertomaan odotuksistaan, voit ottaa heidät mukaan pienryhmäkeskusteluihin, jotta he voivat vertailla odotuksiaan ja harjoitella näin dialogia. Kerää lopuksi heidän odotuksensa talteen, jotta pystyt mukauttamaan koulutuksen niiden

mukaiseksi. Jos olet kerännyt osallistujien odotuksia jo etukäteen, suosittelemme, että teet tässä vaiheessa yhteenvedon heidän odotuksistaan ja tarkistat, mitä he haluaisivat lisätä niihin.

Moduulin 1 toinen painopiste on osallistujien motivointi dialogiin.

- Kuten tiedämme, aikuiset oppivat parhaiten, kun he voivat yhdistää kokemuksensa ja elämäntilanteensa oppimiinsa asioihin. Osallistujat voivat aluksi jakaa pienryhmissä jonkin positiivisen ja jonkin epämiellyttävän kokemuksen dialogista. Ryhmäkeskustelujen jälkeen voidaan koota heidän kokemuksistaan saatuja oppeja ja myöhemmin viitata heidän kokemuksiinsa koulutuksen eri vaiheissa.
- Koska dialogin käsite voi olla osallistujille moniselitteinen, dialogin merkitykseen ja hyötyihin on hyvä puuttua jo koulutuksen varhaisessa vaiheessa vertaamalla sitä muihin keskustelutapoihin ja linkittämällä se elämäntaitoihin, jotta osallistujat saavat selkeän kuvan siitä, milloin dialogia kannattaa käyttää ja mikä dialogitaitojen kehittämisen tavoite on. Tämä voi jo olla aasinsilta, joka yhdistää johdantomoduulin seuraavaan moduuliin 2.

Jos haluat pitää moduulin 1, palaa lukuun 2 ja etsi kohdasta 4.2 ideoita harjoituksiin, joita voit käyttää.

MODUULI 2: MITÄ DIALOGI ON, DIALOGIN PERUSTAI DOT

Osaamistavoitteet	DIALin määritelmä ja sen peruseriaatteet
Osallistuja oppii dialogin periaatteet voidaksesi osallistua täysimääräisesti hyvään dialogiin	Hyvän dialogin perustaidot: itsereflektio, kuuntelu, puhuminen, pidättäytyminen
	Ensimmäisen vaiheen harjoittelu: dialogiin valmistautuminen
	Dialogin kokeminen
	Yleiskatsaus dialogin vaiheisiin: valmistautuminen dialogiin, itse dialogi, vaikeat tilanteet dialogissa

Moduulin 2 painopiste on dialogin, sen periaatteiden ja perustaitojen tutkimisessa ja harjoittelussa.

- Dialogin määritelmään ja peruseriaatteisiin tutustuttaessa on hyvä korostaa, että dialogille on olemassa erilaisia määritelmiä ja erilaisia malleja. DIAL-hankkeessa kehitetyssä määritelmässä on kuitenkin ajateltu sitä, miten dialogi ymmärretään erilaisissa arjen tilanteissa. Osallistajat tuovat esiin erilaisia kokemuksia ja uskomuksia dialogista, ja he saattavat jopa kiistää tämän määritelmän tai periaatteet. Käynnistä dialogi vaikka juuri tästä aiheesta, jotta eri näkemyksiä voidaan jakaa. Korosta, että kyseinen määritelmä ja periaatteet ovat DIALin näkökulmasta se perusta, joka ylipääntään mahdollistaa dialogin.
- Koska tavoitteenamme on lisätä dialogia erityisesti sellaisten ihmisten keskuudessa, joilla on vähemmän kehittyneet dialogitaidot tai joilla ei ole tarpeeksi itseluottamusta mielipiteidensä ilmaisemiseen, olemme valinneet tutkimukseen pohjaten dialogin kannalta keskeisimmät taidot. Siksi on tärkeää tehdä ensin itsereflektioharjoitus, jotta osallistajat ymmärtävät, missä he menevät tällä hetkellä dialogitaitojensa kanssa ja pääsevät pohtimaan, mitä taitoa he haluaisivat kehittää enemmän.
- Riippuen kohderyhmästä ja sen ominaisuuksista, kuten kulttuuritaustasta, voit myös tehdä harjoituksia dialogin perustaitojen kehittämiseksi. Löydät ideoita oppaasta Dialogia kaikille. Avain dialogitaitoihin. Voit käyttää myös omaa kokemustasi pohjana.
- Paras tapa toteuttaa dialogin periaatteita ja perustaitoja käytännössä on järjestää ryhmän kanssa dialogi valitusta aiheesta. Anna osallistujien pohtia lopuksi, miten he kokivat dialogin, mikä toimi hyvin ja mitä he voisivat tehdä toisin. Anna rakentavaa palautetta osoitetuista perustaidoista ja pyydä osallistujia valitsemaan yksi konkreettinen asia, jota he aikovat parantaa keskittymällä siihen jokapäiväisissä tilanteissa.

- Varmista, että sinulla on moduulin 2 lopussa aikaa nopeaan katsukseen dialogin vaiheista ja keskusteluun siitä, miten osallistajat käsittelisivät tiettyjä vaikeita tilanteita. Anna heille vinkkejä siitä, miten niihin tulisi reagoida. Muista, että monille osallistujille nämä voivat olla vaikeita tilanteita – siksi on tärkeää miettiä myös ratkaisuja. Ei kuitenkaan ole olemassa mitään taikakaavaa, joka toimisi kaikkien kohdalla eikä kaikkiin asioihin voi vaikuttaa. Osoita tukea, empatiaa ja huolenpitoa osallistujille ja palaa takaisin periaatteisiin ja dialogin perustaitoihin. Jos teillä on tarpeeksi aikaa, voit myös käyttää roolileikkiä vaikeiden tilanteiden harjoittelua varten.

Jos järjestät koulutusta dialogitaitojen kehittämiseksi, suosittelemme laajentamaan moduulia 2 ja tekemään enemmän harjoituksia, esittämään esimerkkejä hyvistä käytännöistä ja järjestämään roolileikkejä, jotka todella tukevat osallistujia taitojen kehittämisessä.

MODUULI 3: DIALOGIN OHJAAMINEN

Osaamistavoitteet	Kohderyhmän ominaispiirteiden tunnistaminen (kohderyhmän konteksti ja erityistarpeet)
Osallistuja oppii ohjaamaan dialogia ja vastaamaan haastaviin tilanteisiin	Ohjaajan osaaminen
	Vinkkejä haastavien tilanteiden käsittelyyn

Moduulit 1 ja 2 käsittelevät dialogia, sen ominaisuuksia ja etuja, kun taas moduuli 3 keskittyy siihen, miten lähettiläät voivat ohjata dialogia.

- Esittele harjoitus, jonka avulla osallistajat voivat yksin tai pienryhmissä (jos he tulevat samasta organisaatiosta) tunnistaa kohderyhmänsä dialogitaitojen ominaispiirteet ja tarpeet. He voivat lisäksi tehdä lyhyen esityksen saadakseen lisäideoita vertaisiltaan. Valmistaudu myös antamaan joitakin ideoita osallistujan kohderyhmän toimintaympäristön mukaan (esim. jos osallistuja on vapaaehtoinen, hänen tehtävänsä voi liittyä maahanmuuttajiin, joilla ei ole kielitaitoa, tai jos osallistuja on opettaja, hänen toimintaympäristönsä voi olla vanhempainilta jne.).

- Käsittele ohjaajan osaamiseen liittyviä asioita tämän oppaan kohdassa 3.3 olevan muistilistan ja Dialogia kaikille. Avain dialogitaitoihin -oppaan perusteella. Varaa riittävästi aikaa käsitellä ohjaamista sekä haastavia tilanteita, ottaen huomioon myös osallistujien taustat ja toimintaympäristöt.
- Aikuiset oppivat parhaiten tekemällä ja yhdistämällä uuden oppimisen toimintaympäristöönsä. Kysy siis osallistujilta, millaisiin tilanteisiin he haluaisivat valmistautua ja harjoitelkaa niitä tekemällä roolileikkiharjoituksia. Osallistujamäärästä riippuen voitte tehdä nämä harjoitukset yhdessä suuressa ryhmässä tai useissa pienryhmissä. Anna ohjeet palautteen antamiseen ja anna roolileikkiharjoituksen jälkeen tilaa palautteen antamiseen vertaisryhmäläisille. Parasta olisi, että myös sinä kouluttajana annat palautetta. On sinusta ja osallistujista kiinni, millaisiin tilanteisiin haluatte puuttua. Voit myös viitata tämän oppaan kohtaan 4.1, jossa kuvataan joitakin haastavia tilanteita ja annetaan vinkkejä niiden käsittelemiseen.

MODUULI 4: LISÄÄ DIALOGIA ARKEEN	
Tarkoitus/tavoite: Vuoropuhelun edistämisen, toteuttamisen ja arvioinnin suunnittelu eri yhteyksissä	Järjestetyn dialogin suunnittelu
	Mistä tiedät, että dialogi on onnistunut?
	Muita tapoja edistää dialogia
	Koulutuksen päättäminen

Dialogilähettiläinä kukin edistää dialogia eri tavoin. Moduuli 4 on omistettu järjestetyn dialogin toteuttamiselle ja muille dialogin edistämistapojen löytämiselle.

- Voit aloittaa järjestetyn dialogin toteuttamisen laajasta kokonaisuudesta ja keskustella osallistujien kanssa siitä, mitä asioita heidän tulisi ottaa huomioon kokemuksensa perusteella. Tämän jälkeen he voivat käyttää tarkistuslistana tämän oppaan kohdassa 3.3 olevaa muistilistaa ja verrata sitä näkemykseensä järjestetystä dialogista. Kiinnitä erityistä huomiota siihen, miten lähettiläät aikovat sitouttaa kohderyhmänsä dialogiin.

- Osallistujat laativat oman suunnitelmansa järjestetystä dialogista (ensin keksitään ideoita, sitten tehdään luonnos ja mahdollisesti viimeistellään suunnitelma). Voit myös ohjata osallistujia viimeistelemään suunnitelman itse ja esittelemään sen seuraavalla kerralla tai lähettämään sen kouluttajalle palautetta saadakseen.
- Lisää järjestetyn dialogin arviointi harjoitukseksi, jolla selvitetään, oliko dialogi onnistunut. Ideoikaa erilaisia mahdollisuuksia; ensin näkin miten itse ohjaajana voi tietää, että dialogi oli onnistunut tai miten voi tietää, että dialogi oli onnistunut osallistujien mielestä (tämän oppaan kohdassa 3.3 on ehdotuksia tapahtuman arvioimiseksi). Jos dialogi järjestetään organisaation tai yhteisön sisällä, voi myös miettiä, millä muilla tavoin dialogikulttuurin kehittymistä voidaan seurata organisaatiossa/yhteisössä kokonaisuutena.
- Käynnistäkää aivoriihi siitä, millä muilla tavoin järjestetyn dialogin lisäksi voidaan edistää dialogia ja saada mukaan ihmisiä, joilla on vähemmän kehittyneet dialogitaidot, jotta visio ”Dialogia kaikille” toteutuisi. Kun osallistujat ovat esittäneet ideansa, jaa heidät kolmeen ryhmään ja anna kullekin ryhmälle yksi tapa edistää dialogia (ryhmä 1: noudata omia neuvojasi; ryhmä 2: levitä tietoutta ja ota muut mukaan; ryhmä 3: koulutus dialogitaitojen kehittämiseksi. Viittaa tämän oppaan luvun 3 sisältöön).

Aivan kuten koulutuksen aloituskin, myös sen harkittu loppuun saattaminen on tärkeää pitkän aikavälin vaikutusten kannalta.

- Päätä koulutus sisällön yhteenvetoon, yhdistä käsitellyt aiheet ja taidot osallistujien odotuksiin ja koulutuksen tavoitteisiin ja pyydä heitä kertomaan koulutuksesta saamansa parhaat opit.
- Varaa aikaa siihen, että voitte luoda läsnäolon kokemuksen koulutuksen lopussa, juhlia saavutuksia, tuntee olonne kokemuksen energisoimaksi ja suunnata katseenne dialogin seuraaviin vaiheisiin. Varmista omalta osaltasi, että osallistujat poistuvat koulutuksesta hyvällä mielellä
- Koulutuksen kirjallinen arviointi voidaan tehdä koulutuksen lopussa tai jälkikäteen verkossa.

Pohdi:

- Mikä on henkilökohtainen tavoitteeni dialogitaitoja koskevan koulutuksen vetämisessä?
- Millä tavalla minun pitäisi mukauttaa tätä koulutussuunnitelmaa vastaamaan kohdeyleisöni tarpeita?
- Mitä koulutussuunnitelman osia minun tulisi painottaa?
- Mitä koulutussuunnitelman osia voin sivuta lyhyesti tai jättää kokonaan pois?
- Mitä voin lisätä koulutukseen?

4. VINKKEJÄ DIALOGIIN

Tervetuloa lukuun 4, johon olemme keränneet ideoita ja harjoituksia, joihin voit tutustua valmistautuessasi dialogin ohjaamiseen tai koulutuksen järjestämiseen tai yksinkertaisesti silloin, kun haluat johdatella muut dialogiin arkipäivän tilanteissa, kuten kokouksissa, verkkokeskusteluissa tai muissa epävirallisissa tilanteissa (drinkin äärellä jalkapallo-ottelun jälkeen, perhejuhlissa, vapaaehtoisten kanssa).

4.1 Vinkkejä ohjaamiseen ja haastavissa tilanteissa reagointiin

Ohjaaja tekee omalla toiminnallaan tilaa dialogille. Se, miten sujuvasti dialogi etenee, liittyy pitkälti siihen, miten me ohjaajina luomme siihen edellytykset ja miten reagoimme haastaviin tilanteisiin. Dialogin sujuvuus riippuu myös keskeisesti siitä, miten kannustamme muita dialogiin.

Järjestetyssä dialogissa tila on erityisen tärkeä, koska se auttaa luomaan edellytykset rennolle ilmapiirille. Valmistele turvallinen ja mukava tila, joka on kaikkien käytettävissä (ota huomioon valo, lämpötila ja melu). Mieti, mikä olisi mukavin ympäristö dialogille: onko se pöydän ääressä vai ehkä sohvalla tai ympyrässä istuen? Jos dialogi on verkossa, voisiko kaikilla olla kamerat päällä? On tärkeää, että ihmiset voivat nähdä toisensa, koska se luo erityisen yhteyden. Yritä järjestää tila, joka mahdollistaa tämän. Ehkä voit myös tarjota vettä, kahvia, teetä, makeisia tai jopa välipalaa. Arkiolosuhteissa varmistakaa, että sinä ja muut osallistujat tunnette olonne turvalliseksi ja mukavaksi ja kuulette toisianne. Kun kannustat muita kehittämään dialogitaitojaan, pyydä myös heitä miettimään ajatusta tilasta.

Mietitään hetki, miten voimme ohjata rakentavaa dialogia:

- **Miten voit käynnistää dialogin ja kannustaa keskusteluun tilaisuuden alussa?** Kaikki eivät tunne oloaan mukavaksi, kun he tapaavat vieraita tai joutuvat tilanteeseen, jossa dialogitaidot ovat välttämättömiä. Itse asiassa monet meistä tuntevat jonkinasteista epämuakavuutta tai hermostuneisuutta näissä tilanteissa, olipa kyse epävirallisesta tilanteesta tai muodollisemmasta dialogista. Jotta tilanne olisi helpompi, varmista, että kaikki tutustuvat toisiinsa heti alussa. Jos et tunne osallistujia etukäteen, esitele itsesi ja pyydä muita esittelemään itsensä. Pyri siihen, että kaikki tuntevat olonsa tervetulleiksi ja huomatuiksi. Ota heihin kontaktia, hymyile, huomioi ympärilläsi olevat ihmiset. Kerro, miksi olette koolla ja esitele tilaisuuden tai dialogin rakenne. Jos järjestät koulutusta tai järjestetyn dialogin, varmista, että kaikki osallistujat tutustuvat vähintään yhteen henkilöön sinun lisäksesi. Voit esimerkiksi pyytää osallistujia keskustelemaan pareittain jostain helposta asiasta jään murtamiseksi.
- **Kuinka asettaa pelisäännöt järjestetyn dialogin alussa?** Dialogin pelisäännöt ovat tärkeitä, sillä ne lisäävät osallistujien turvallisuuden ja osallisuuden tunnetta. Niihin on myös tarvittaessa helppo viitata dialogin aikana. Ne ovat työväline, jolla ilmaistaan, millainen käytös edistää hyvää dialogia. Voit kirjoittaa ne vaikka seinällä olevaan julisteeseen. Käy ne läpi yhdessä osallistujien kanssa tapahtuman alussa ja pyydä heitä lisäämään ehdotuksia. Jos teillä on aikaa, voitte rakentaa pelisäännöt yhdessä osallistujien kanssa. Katso esimerkki periaatteista tämän käsikirjan osasta 2.1.
- **Milloin ja miten tulee viitata alussa asetettuihin pelisääntöihin?** Toisinaan pelisääntöihin viittaaminen tulee tarpeeseen – esimerkiksi silloin, kun useita aiheita tulee esiin, kun osallistujat alkavat puhua samanaikaisesti tai käyvät rinnakkaiskeskustelua jonkun toisen puhuessa, jos joku osallistujista jatkuvasti keskeyttää toisen tai jos joku käyttäytyy epäkunnioittavasti tai loukkaavasti muita kohtaan – vain muutamia mainitaksemme. Voit sanoa esimerkiksi: ”Saanko sanoa jotain ennen kuin jatkamme. Alussa sovimme,

että...” Tai voit sanoa: ”Haluan muistuttaa meitä kaikkia dialogimme suuntaviivoista, joista sovimme alussa, nimittäin että...” (korosta jotain tiettyä pelisääntöä).

- **Kuinka voit osoittaa, että olet kuunnellut aktiivisesti?** Aktiivinen kuuntelu on tapa osoittaa kiinnostusta ja arvostusta toista henkilöä kohtaan. Aktiivinen kuuntelu on läsnäoloa hetkessä. Voit osoittaa kuuntelevasi aktiivisesti ottamalla katsekontaktia, antamalla rohkeasevan hymyn, nyökkäilemällä... mikä tahansa on sinulle luonnollista. Kannusta ympärilläsi olevia tekemään samoin. Ole tietoinen ilmeistäsi ja kysy selventäviä avoimia kysymyksiä. Voit myös sanoa esimerkiksi: ”Se, mitä juuri sanoit, oli todella mielenkiintoista. Kiitos kun kerroit sen meille.” Voit tehdä pieniä yhteenvetoja ja kysyä, mitä muut osallistujat ajattelevat asiasta. Viittaa myöhemmin dialogin aikana siihen, mitä osallistujat ovat sanoneet.
- **Milloin ja miten kannattaa tiivistää asioita?** Joissakin tilanteissa yhteenveto voi olla tarpeellista. Esimerkiksi tilanteissa, joissa henkilö menee liikaa yksityiskohtiin tai on erittäin puhelias tai jos halutaan luoda aasinsillan aiheesta toiseen, jos harhaidutaan kauas pääaiheesta tai jos osallistujat ovat jotenkin eksyksissä, tai jos itse tarvitsemme tuumaustauon ennen kuin voimme jatkaa. Tällöin voit tehdä yhteenedon sanomalla: ”Saanko tiivistää sen, mitä kuulin...” tai ”Toitte esiin monia erilaisia ideoita, mielipiteitä ja kokemuksia (nimeä muutama niistä, joita ryhmässä on jaettu)” ja yhdistä nämä asiat seuraavaan keskusteltavaan aiheeseen.
- **Mitä tehdä, jos aika on loppumassa?** Ajanhallinta on ohjaajan tai kouluttajan tärkeä tehtävä. Käsikirjoituksen tekeminen etukäteen on yksi tapa varmistaa, että jokaiselle dialogin tai koulutuksen osalle jää riittävästi aikaa. Muistuttele tapahtuman aikana ajasta. Jos aika on loppumassa, voit kysyä osallistujilta, miten jäljellä oleva aika olisi hyvä käyttää (esimerkiksi kun vielä kaksi aihetta on jäljellä, voit kysyä heiltä, kumpaan he haluaisivat keskittyä). Tai kysy, sopiiko osallistujille että aika ylittyy muutamalla minuutilla. Joskus, jos tiedossa on jatkotapaaminen, tiettyjä aiheita voidaan siirtää sinne

tai joskus jotain osioita voi yksinkertaisesti jättää pois. Joka tapauksessa on tärkeää, että lopussa jätetään riittävästi aikaa tilaisuuden loppuunsaattamiseen. Kannusta arkisessa dialogissa ihmisiä kertomaan, jos heillä ei ole aikaa keskustelulle, sillä kellon katsominen kärsimättömästi tai muut eleet saattavat saada toisen tuntemaan olonsa epä mukavaksi tilanteessa. Sama koskee järjestettyä dialogia.

- **Kuinka dialogi päätetään?** On hyvä muistaa, että dialogin loppu on yhtä tärkeä kuin alku. Voit hidastaa dialogin tempoa loppua kohden ja sanoa ääneen jäljellä olevan ajan tai sanoa, että on aika koota yhteen osallistujien ajatukset. Voit tehdä lyhyen yhteenvedon teemoista ja pyytää osallistujia kertomaan, mikä oli heille tärkeää tai silmiä avaavaa. Muista kiittää kaikkia osallistumisesta ja ajatusten jakamisesta.

Riippumatta siitä, kuinka hyvin olemme valmistautuneet, emme koskaan tiedä, mitä tilanteita paikan päällä tulee vastaan, miten osallistujat reagoivat aiheeseen ja miten he toimivat dialogissa toistensa tai ohjaajan kanssa. Tässä on joitain tilanteita, joita kokeneetkin ohjaajat kuvailevat haastaviksi:

- **Jos dialogi on etääntynyt liian kauas alkuperäisestä aiheesta,** pyydä toista tarkentamaan, miten asia liittyy käsiteltävään asiaan. Toinen mahdollisuus on, että keskustelussa esiin tullut aihe on juuri sillä hetkellä merkityksellinen ja siitä pitäisi keskustella sen sijaan että pysytään alkuperäisessä aiheessa. Kysy ryhmältä, miten he haluavat edetä ja edetkää vastauksen mukaan: joko ”uusi aihe” jätetään pois tai jatketaan siitä keskustelemista.
- **Jos dialogi muuttuu väittelyksi,** pysäytä tilanne. Voit todeta, että huomaat, että käsittelemänne aihe herättää tunteita ja kysy, onko se jotain, jota olisi syytä tarkastella yhdessä. Kehota osallistujia miettimään ajatustensa taustalla olevia arvoja. Miettikää yhdessä, miten voitte ottaa huomioon erilaiset ajatukset ja uskomukset ja samalla pitää kiinni dialogin periaatteista. Korosta, että dialogia ei tarvitse lopettaa yhteen näkökulmaan ja että jokainen voi ottaa dialogista opikseen sen mitä haluaa.

- **Jos yksi henkilö hallitsee dialogia** ja estää siten muita osallistumasta, kiitä henkilöä ajatusten jakamisesta ja pyydä muita puhumaan sanomalla esimerkiksi: ”Olen huomannut, että jotkut ovat pysyneet hiljaa. Haluaisitteko lisätä jotain?”
- **Jos dialogiin osallistujat ovat hiljaa, eivät puhu eivätkä reagoi** kannattaa olla sensitiivinen. Olemme kaikki vuorovaikutustavoiltamme erilaisia. Jotkut ovat luonnostaan hiljaisempia ja hillitymmin reagoivia. Voit omalta osaltasi yrittää saada ihmiset tuntemaan olonsa turvallisiksi ja mukavaksi. Voit kokeilla erilaisia tekniikoita saadaksesi heidät mukaan: aloita rupattelu rentouttavan ilmapiiriin luomiseksi, pyydä osallistujia jakamaan ajatuksiaan pareittain tai pienryhmissä tai kirjoittamaan ajatuksiaan ylös hetken ajan. Yksi tapa herättää keskustelua on jakaa omia ajatuksia ja sanoa: ”Huomaan ajattelevani tätä ja tätä. Millaisia ajatuksia tämä teissä herättää?” Muista kuitenkin, että hiljaisuus ei ole vihollinen: se voi olla tärkeä hetki tarkkailla ja omaksua ympärillä olevia asioita – hiljaisuus antaa meille aikaa pohtia. Näin on myös arkipäivän dialogissa: hiljaisuus ei ole merkki vihamielisyydestä.
- **Jos osallistujat alkavat tehdä jotain muuta**, kuten ovat tietokoneella, katsovat puhelinta jne., eivätkä ole henkisesti läsnä, voit viitata alussa asetettuihin perussääntöihin. Voitte tehdä yhteisen päätöksen, että keskitytte tilanteeseen ettekä käytä matkapuhelimia tai kannettavia tietokoneita dialogin aikana. Tilanteesta riippuen voit myös vain pyytää ystävällisesti, voisivatko osallistujat laittaa puhelimensa hetkeksi sivuun ja olla ryhmän kanssa. Aina ei kannata ainakaan heti reagoida, koska ei voi tietää, onko osallistujalle tullut jokin kiireellinen tilanne. Joka tapauksessa on tärkeää, että tilanteessa ollaan hienotunteisia eikä holhoavia.
- **Jos osallistujalla on esiintymiskammo, hänellä on huono itseluottamus tai heikot dialogitaidot**, muista, että emme kaikki ole yhtä kokeneita tai itsevarmoja ilmaisemaan itseämme ja ajatuksiamme. Ryhmässä on usein joku, joka vie enemmän tilaa ja on hallitsevampi. Voit yrittää muuttaa tilanteen dynamiikkaa ottamalla hiljai-

set mukaan keskusteluun. Voit kokeilla erilaisia tekniikoita, kuten pari- tai pienryhmäkeskusteluja. Tai voit sanoa esimerkiksi: ”Nyt olemme kuulleet ajatuksia ja ideoita joiltakin teistä. Haluaisin kuulla myös niiden ajatuksia, jotka eivät ole vielä sanoneet mitään.” Voit myös rohkaista heitä liittymään keskusteluun muilla tavoilla: katsomalla heitä hymyillen, varmistamalla, että muut eivät keskeytä heitä, viittaamalla johonkin, mitä he ovat saattaneet mainita aiemmin, antamalla heille tarpeeksi aikaa ajatella ja löytää sanat. Kun he alkavat puhua, kiinnitä huomiosi täysin heihin ja osoita heille tukeasi sanomalla: ”Mieti ihan rauhassa. Jokaisella mielipiteellä on merkitystä. Meille on tärkeää kuulla, mitä haluat sanoa.” Kiitä heitä lopuksi ja lisää vielä, että osallistuminen oli arvokasta – lisävahvistuksena siitä, että he ovat ilmaisseet mielipiteensä.

- **Jos joku osallistujista ilmaisee voimakkaita tunteita**, kuten alkaa kikattaa, suuttuu, tulee surulliseksi tai alkaa itkeä, muista, että dialogin aihe tai ryhmän dynamiikka voivat joskus herättää voimakkaita tunteita. Älä pelästy, vaan pysy rauhallisena. Vahvat tunteet kertovat, että puhumme jostakin, jolla on suuri merkitys kyseiselle henkilölle. Hyväksy tunteet, osoita, että on ok ilmaista niitä, varsinkin jos se tehdään rakentavalla eikä vahingollisella tavalla. Samaa vinkkiä voidaan käyttää arkipäivän dialogissa. Usein tunteet muuttuvat kevyemmiksi, kun ne päästetään ulos ja ne tulevat kuulluiksi ja nähdyiksi. Voit kiittää toisa tunteidensa jakamisesta ja vahvistaa niitä sanomalla esimerkiksi: ”Hyvä, että ilmaisit tunteesi.” Voit kysyä muilta osallistujilta, millaisia tunteita aihe heissä herättää, ja johtaa keskustelun yhteiseen kokemukseen. Jos tunteet ovat erittäin voimakkaita tai jopa vahingollisia vuoropuhelulle, voit aina ehdottaa pientä taukoa. Tärkeintä on, että tunteita ei lakaista maton alle.
- **Jos joku osallistujista alkaa tulkita, arvostella tai analysoida toisen sanomaa.** Aidon dialogin edellytys on, että ihmiset tuntevat olonsa turvalliseksi ja ovat halukkaita ja kykeneviä ilmaisemaan ajatuksiaan ja kokemuksiaan, vaikka ne eroaisivatkin voimakkaasti muiden kokemuksista. Tuomitseva tai epäkunnioittava käytös on tehokas tapa tuhota luottamus ryhmässä tai henkilökohtaisessa vuorovaikutuk-

nessa. Voi olla, että tulkinnan tai tuomion kohteena oleva henkilö ei pysty puolustautumaan. Voit helpottaa keskustelua sanomalla: ”Kuunnellaan ensin, mitä X haluaisi sanoa tästä, ja annetaan tilaa erilaisille ajatuksille.” Voit myös viitata pelisääntöihin. Jos joko osallistujana, ohjaajana tai kouluttajana päädyt tällaiseen tilanteeseen, ole myötäilevä. Vältä aggressiivisuutta tai syyllistämistä. Yritä tehdä asiiasi selväksi rauhallisesti yrittämättä olla oikeassa ja ylittämättä toista henkilöä. Puhu henkilökohtaisesta näkökulmastasi (”luulen, uskon, oman kokemukseni mukaan...”).

Muista, että osallistujat odottavat ohjaajan ottavan ohjat käsiinsä ja reagoivan haastaviin tilanteisiin.

Pohdi:

- Mitkä ovat haastavimmat tilanteet minulle?
- Mitä tarvitsen toimiakseni kekseliäästi haastavissa tilanteissa?
- Mihin taitoihini ja kykyihini voin luottaa toimiakseni tehokkaasti haastavissa tilanteissa?

4.2 Harjoituksia

Tässä osiossa on erilaisia harjoituksia, joita voi käyttää erilaisissa dialogitilanteissa. Ne on tarkoitettu innostamaan osallistujia kehittämään dialogitaitojaan ja ohjaustaitojaan. Voitte muokata harjoituksia omaan ryhmääänne sopiviksi.

4.2.1 Tutustumisharjoitus

Tavoite:	Luottamuksen rakentaminen
Kesto:	10 - 20 min (ryhmän koosta riippuen)
Vaiheet:	<ol style="list-style-type: none"> 1. Pyydä osallistujia esittäytymään annettujen kysymysten perusteella. Voit käyttää esimerkiksi seuraavia kysymyksiä:<ul style="list-style-type: none"> • Mikä on taitoni, joka tukee minua dialogissa? Mikä on taito, jota haluaisin kehittää itsessäni? • Mikä tuo minut tänne tänään? • Mitkä ovat päällimmäiset ajatuksesi asiasta, josta tänään keskustelemme? • Mikä on supervoimani dialogissa? (osallistujat valitsevat adjektiivin) 2. Ohjaaja/kouluttaja esittelee ensin itsensä lyhyesti, jotta osallistujat voivat seurata hänen esimerkkiään. 3. Kun kukin osallistuja on esitellyt itsensä, pyydä heitä nousemaan ylös ja tutustumaan johonkin itselleen aiemmin tuntemattomaan osallistujaan sekä kertomaan, mitä he muistavat siitä, mitä kyseinen henkilö on kertonut itsestään. Tämän jälkeen vaihdetaan rooleja. Tällä tavoin tutustutaan vielä kahteen muuhun osallistujaan. 4. Kouluttaja voi yhdistää tämän harjoituksen aktiivisen kuuntelemisen taitoon ja itsearviointiin siitä, miten hyvin he onnistuivat siinä.

4.2.2 Hiljainen lattia (itsereflektioharjoitus)

Tavoite:	Tietoisuuden lisääminen dialogin, väittelyn ja neuvottelujen eroista
Kesto:	10 min yksilöpohdinta 5-10 min keskustelu
Vaiheet:	<ol style="list-style-type: none"> 1. Asettakaa 3 julistetta (ympyrän muodossa) lattialle. Ensimmäiseen julisteeseen kirjoitetaan sana dialogi, toiseen keskustelu ja kolmanteen neuvottelu. 2. Puhumatta toisilleen osallistujat menevät yksitellen julisteelta toiselle ja kirjoittavat tai piirtävät mielleyhtymiä liittyen yksittäiseen julisteeseen kirjoitettuun termiin tai siihen, mitä muut ovat kirjoittaneet tai piirtäneet julisteisiin. 3. Tämän jälkeen käydään ryhmäkeskustelu. Hyväksykää erilaiset kokemukset ja mielipiteet ja esittäkää termien määritelmät tämän oppaan kohdassa 2.3 määritellyllä tavalla.

4.2.3 Diagnostinen testi (itsereflektioharjoitus)

Tavoite:	Tietoisuuden lisääminen omista dialogitaidoista
Kesto:	3 min yksilöpohdinta 10-12 min pienryhmäkeskustelu (3-4 henkilöä/ryhmä) 5 min keskustelua isossa ryhmässä
Vaiheet:	<ol style="list-style-type: none"> 1. Pyydä osallistujia miettimään ensin tilannetta, jossa he kokivat käyneensä hyvää dialogia sekä tilannetta, jossa he eivät olleet tyytyväisiä siihen, miten he itse toimivat dialogissa. 2. Pyydä heitä 3 minuutin kuluttua jakamaan pienryhmissä kokemuksiaan ja keskittymään eroihin. Voit antaa ryhmälle pohdittavaksi vaikka seuraavia kysymyksiä:<ul style="list-style-type: none"> - Tilanne, jossa dialogi toteutui hyvin: Mikä teki dialogista onnistuneen? Mikä teki tilanteesta turvallisen? Mitä tilanteessa tapahtui? Millä tavoin kommunikoitte? Miten itse vaikutit dialogiin? - Tilanne, jossa dialogi ei onnistunut: Mikä vaikutti siihen, että dialogi ei sujunut hyvin? Mikä tuhosi dialogin? Mitä tilanteessa tapahtui? Millä tavoin kommunikoit itse? Miten vaikutit itse tilanteeseen? 3. Lopuksi käydään ryhmäkeskustelu kokemuksista.

4.2.4 Oma dialogitarinani (itsereflektioharjoitus)

Tavoite:	Tietoisuuden lisääminen omista dialogitaidoista ja kehittämistarpeista
Kesto:	4 min valmistelu 4 min kokemustenvaihto
Vaiheet:	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kukin osallistuja ottaa kortin tai paperin ja kirjoittaa nimensä keskelle. 2. Osallistujat kirjoittavat kortin/paperin jokaiseen kulmaan vastaukset seuraaviin kysymyksiin yhdellä tai kahdella sanalla:<ul style="list-style-type: none"> • Mikä tekee hyvästä dialogista hyvän? • Mikä on sellaisen henkilön ominaispiirre, jonka kanssa olen käynyt hyvää dialogia? • Mikä on sellaisen henkilön ominaispiirre, jonka kanssa dialogi tuntuu epämiellyttävältä? • Miten voisi itse kehittyä paremmaksi dialogitaidoissa? 3. Pyydä osallistujia jakamaan havaintonsa muiden osallistujien kanssa.

4.2.5 Small talk (kokemuksellinen toiminta)

Tavoite:	Osallistujien kannustaminen dialogiin omien dialogitaitojen kehittämiseksi
Kesto:	10 min
Vaiheet:	<ol style="list-style-type: none"> 1. Osallistujat muodostavat 3-5 hengen pareja tai ryhmiä. 2. Yksi osallistujista vetää hatusta aiheen ja aloittaa keskustelun aiheesta noin minuutin ajaksi. (Aiheet valmistellaan etukäteen joko kouluttajan toimesta tai aivoriihessä yhdessä osallistujien kanssa). 3. Tämän jälkeen ryhmän toinen osallistuja vetää uuden aiheen ja uusi minuutin keskustelu alkaa alusta. 4. Toiminta voi kestää jopa 5 minuuttia tai niin, että ryhmän jokainen osallistuja nostaa yhden aiheen. 5. Tehkää lopussa lyhyt pohdinta omista keskustelutaidoista. 6. Vielä joitakin vinkkejä: harjoitusta voidaan muokata eri tavoilla: sen voi toteuttaa esim. lämmittelynä, painottaen hauskuutta esim. aihevalintojen kautta ja sitä voi halutessaan lyhentää tai pidentää.

4.2.6 Ollaan dialogissa! (kokemuksellinen toiminta)

Tavoite:	Dialogitaitojen kehittäminen
Kesto:	5 min ohjeet ja yhteispohdinta, 15-30 min dialogi ja 10 min lopetus
Vaiheet:	<ol style="list-style-type: none"> 1. Keksikää osallistujien kanssa dialogin aiheita tai esittele joitakin ehdotuksia, joista osallistujat voivat valita dialogin aiheen (esim. ilmastonmuutos, osallistuminen Euroviisuihin, sukupolvien välinen viestintä ja yhteistyö jne.). On hyvä, että aihe on sellainen, johon on helppo tarttua ja josta kuka tahansa voi sanoa jotain. Ihanteellista on jos osallistujilla on eriäviä mielipiteitä valitusta aiheesta, jotta he voivat käydä todellista dialogia. 2. Pyydä osallistujia muodostamaan enintään 10 hengen ryhmiä ja valitsemaan aihe dialogia varten. 3. Jokaisessa ryhmässä yksi henkilö ilmoittautuu vapaaehtoisesti dialogin tarkkailijaksi, joka antaa lopussa rakentavaa palautetta vertaisilleen. 4. Kouluttaja muistuttaa dialogin pelisäännöistä ja vaiheista. 5. Osallistujat pohtivat 15-30 minuutin mittaisen dialogin jälkeen omia tuntemuksiaan, muun muassa mikä toimi hyvin ja mitä he voisivat tehdä toisin. Tarkkailija antaa palautetta. Lisäksi kouluttaja voi jakaa havaintojaan. 6. Jokainen osallistuja valitsee yhden konkreettisen dialogiin liittyvän asian, jota aikoo parantaa keskittymällä siihen jokapäiväisissä tilanteissa ja jakaa sen ryhmässä.

4.2.7 Harjoitus tekee mestarin (roolileikki)

Tavoite:	Tietoisuuden lisääminen omista dialogitaidoista ja kehittämistarpeista
Kesto:	50 min (5 kierrosta: 10 min per kierros) <ul style="list-style-type: none"> • 2 min valmistelu, 5 min roolileikki ja 3 min keskustelu 5 min. yhteiskeskustelu
Vaiheet:	<ol style="list-style-type: none"> 1. Osallistujat muodostavat 5 hengen ryhmiä 2. Yksi ryhmän jäsen on ohjaaja, toinen tarkkailija, joka antaa palautetta ohjaajalle lopuksi ja kolme muuta ryhmän jäsentä ovat osallistujien roolissa. 3. Ohjaaja valitsee dialogin aiheen ja haastavan tilanteen, jota hän haluaa harjoitella (ratkaisuja joihinkin haastaviin tilanteisiin on kuvattu tämän käsikirjan kohdassa 4.1). Koska kyseessä on haastavia tilanteita sisältävä roolileikki, on luultavasti helpompaa, että aihe on yksinkertainen, jotta ohjaaja voi keskittyä ohjaamiseen eikä itse sisältöön (esim. vapaaehtoisuuden tärkeys, matkustamisen tai kirjojen lukemisen ilo). 4. Dialogi käydään kussakin ryhmässä samanaikaisesti. Muutaman minuutin kuluttua kussakin ryhmässä käynnistetään haastava tilanne, ryhmän ohjaaja käsittelee tilannetta ja dialogi jatkuu. On hyvä, että tilannetta ei liioitella liikaa. Hauskuus on kuitenkin aina tervetullutta. 5. Roolileikkiä seuraa vertaiskeskustelu ryhmässä. Ohjaaja kertoo, millaista se oli hänelle, jonka jälkeen muut dialogiin osallistuvat jäsenet kertovat kokemuksistaan. Lopuksi tarkkailija antaa palautetta. 6. Kierroksia on viisi, jotta jokainen ryhmän jäsen voi kokea ohjaajan roolin haastavassa tilanteessa. 7. Yhteenvetokeskustelussa osallistujat keskustelevat kokemuksistaan keskittyen haastaviin tilanteisiin reagoimiseen ja esiin tulleisiin kysymyksiin.

4.2.8 Dialogigalleria (luova toiminta)

Tavoite:	Rohkaista osallistujia miettimään ideoita dialogin edistämiseksi kohde-ryhmälleen
Kesto:	10 min valmistelu (voidaan toteuttaa myös etukäteisvalmisteluna) 10 min esitys ja lopetus
Vaiheet:	<ol style="list-style-type: none"> 1. Pyydä osallistujia miettimään tai valitsemaan jokin toimintaympäristö, johon he haluaisivat viedä dialogia ja dialogisuutta (kirjasto, yhdistys, vanhempien kokous, vanhainkoti, sosiaalisen median viesti jne.). 2. Osallistujat valmistelevat julisteen tai kollaasin oman kohderyhmän huomioon ottaen käyttäen sopivaa kieltä, tyyliä ja muotoa. 3. Tuotokset asetellaan seinälle galleriaksi 4. Osallistujat vierailevat ”galleriassa” ja keräävät palautetta muilta.

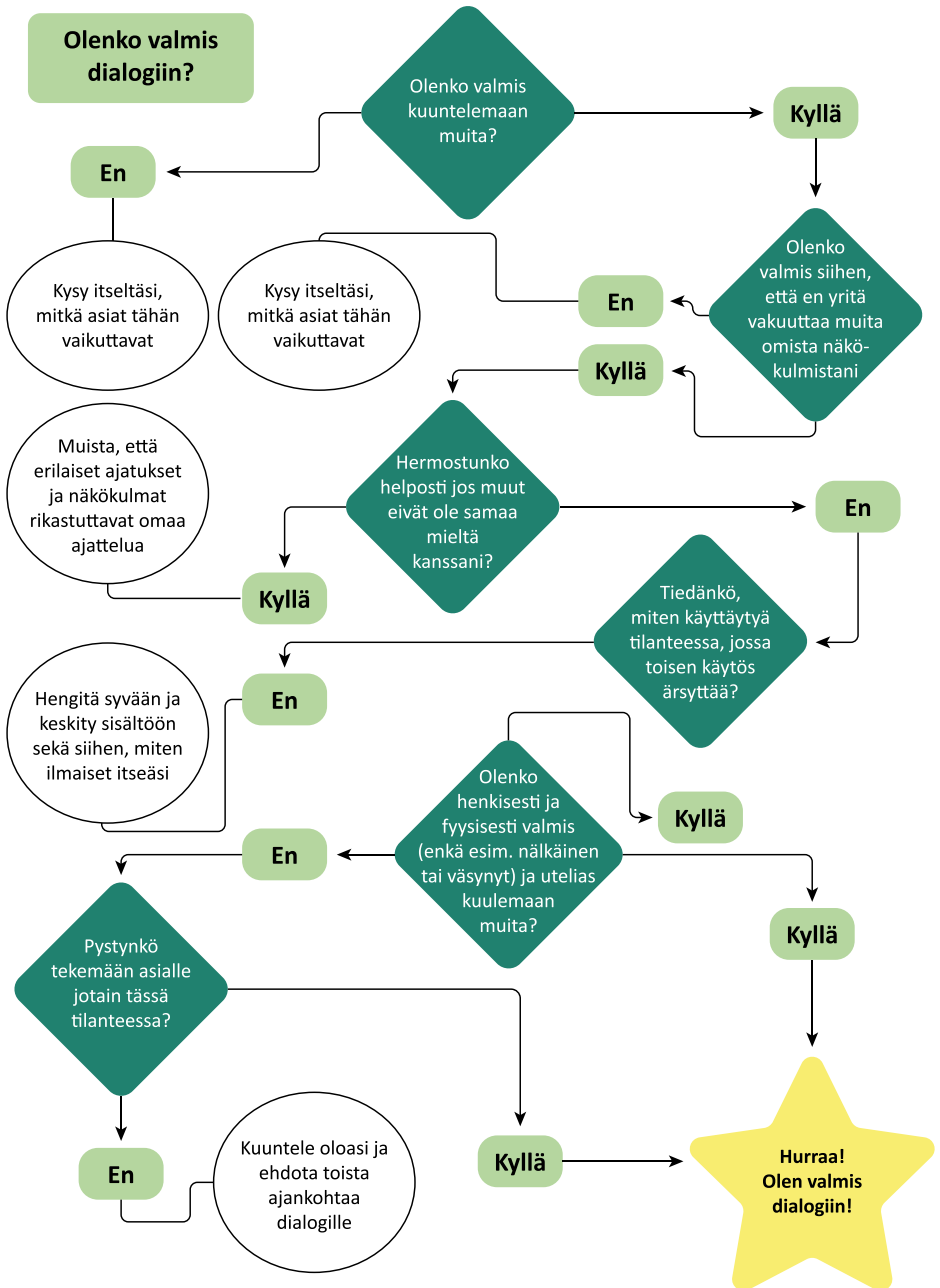
4.2.9 Oletko valmis dialogiin? (reflektioharjoitus)

Seuraavan sivun kuvio auttaa pohtimaan, olemmeko valmiita käymään dialogia toisten kanssa ja mietimään, onko aika dialogille oikea vai pitäisikö sitä kenties lykätä johonkin toiseen ajankohtaan.

Pohdi:

- Millä tavalla voin murtaa jäätä tilaisuuden alussa turvallisen ja rennon ympäristön luomiseksi?
- Miten voisin mukauttaa tässä osiossa ehdotettuja harjoituksia verkkokurssiympäristöön?
- Mitä hauskoja harjoituksia voin lisätä, jotta dialogista tulisi positiivinen kokemus?

5. LUE LISÄÄ DIALOGITAIIDOISTA

Lukusuosituksia

Bohm, David (2004). *On Dialogue*. New York: Routledge.

Dialogia kaikille. Avain dialogitaitoihin. Erasmus+ Project Dialogue in Adult Learning. 2023.

Erätauko -menetelmä – Sitra: <https://www.sitra.fi/eratauko/#tu-kea-keskustelun-jarjestamiseen>

Muita lähteitä

Bubber, Martin (1937). *I and Thou*.

Diagnostic test activity. Adapted from Energy for Leadership, training materials, by Tatjana Dragovič, Glotta Nova (2020).

Engage. EPAL Resource Kit (2023): https://epale.ec.europa.eu/system/files/2023-07/EPAL_ResourceKit_Engage_0.pdf

European Association for the Education of Adults (2018). Life skills approach in Europe: <https://eaea.org/project/life-skills-for-europe-lse/?pid=10220>

European Commission (2021) Values and identities of European People. Eurobarometer 508 special report: <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC126943>

Fisher, Roger; Ury, William; Patton, Bruce (2011). *Getting to Yes: Negotiating Agreement Without Giving In* (3rd ed.). New York: Penguin Books.

Freire, Paulo (1970, 2005) *Pedagogy of the Oppressed*. New York: The Continuum International Publishing Group Inc.: <https://envs.ucsc.edu/internships/internship-readings/freire-pedagogy-of-the-oppressed.pdf>

Hargie, Owen (2021). *Skilled Interpersonal Communication: research, theory and practise*. (7th ed.)

ICF Core Competencies (2019):

https://coachingfederation.org/app/uploads/2021/07/Updated-ICF-Core-Competencies_English_Brand-Updated.pdf

Silent floor exercise. Adapted from the project »Predelati ali pozabiti? Delo z mladimi na področju dialoga, odpuščanja in sprave« website (Socialna akademija) (2016): <https://socialna-akademija.si/predelati/4-pogled-mladih-na-konflikte-dialog-in-odpuscanje/>

6. LIITE: DIAL-HANKKEESTA JA HANKKEEN YHTEISTYÖKUMPPANEISTA

Erasmus+-hankkeen Dialogue in Adult Learning (DIAL) tavoitteena on aikuisten dialogitaitojen kehittäminen. Hankkeessa dialogitaitoja pidetään tärkeänä elämäntaitona paitsi demokraattisen osallistumisen kannalta myös ja erityisesti niiden ryhmien osalta, jotka ovat aliedustettuina aikuiskoulutuksessa ja demokraattisessa elämässä. Näillä ryhmillä on heikommat mahdollisuudet päästä tilanteisiin, joissa he voisivat hankkia ja käyttää dialogitaitoja. Dialogitaitojen ja -valmiuksien puute on sekä syy että oire eurooppalaisten yhteiskuntien tämänhetkiselle polarisoitumiselle. Tuomalla dialogi muiden aikuisten perustaitojen rinnalle (esim. medialukutaito) hankkeessa pyritään edistämään jokaisen mahdollisuutta oppia elintärkeitä taitoja ja osallistua dialogiin. Lisääntynyt osallistuminen ja mahdollisuus dialogiin vaikuttaa myönteisesti demokraattiseen osallistumiseen ja konfliktien ehkäisemiseen.

Tiedämme, että yksittäinen hanke ei voi yksin ratkaista näitä isoja aiheita. Uskomme kuitenkin, että laadukkaiden julkaisujen ja aktiivisen levittämisen avulla hanke voi omalta osaltaan edistää tätä tavoitetta. DIAL-hankkeen ratkaisu on uusi aikuisopiskelijoille tarkoitettu dialogiopas, jota kuka tahansa yksityishenkilö tai organisaatio voi käyttää.

DIAL-hankkeen visio voidaan tiivistää muotoon ”Dialogia kaikille”.

DIAL-hankkeet toimet ja tuotokset:

- tutkimukseen perustuva julkaisu *Dialogia kaikille. Avain dialogitaitoihin*. Julkaisu johdattelee dialogitaitoihin ja niiden käyttöön jokapäiväisessä elämässä.
- koulutuksen suunnittelu ja koulutusopas *Dialogia kaikille. Vapauta yhteisösi dialogitaidot*.
- pilottikoulutukset aikuiskouluttajille ja muille dialogia edistäville tahoille.
- matalan kynnyksen dialogia edistävää toimintaa oppijoille
- vastavuoroista oppimistoimintaa kouluttajille, muille sidosryhmille ja yhteistyökumppaneille (webinaarit kouluttajille, työtovereille ja muille kiinnostuneille sidosryhmille).

Dialogiopas ja kouluttajan opas ovat saatavilla kuudella kielellä: suomeksi, puolaksi, sloveeniksi, italiaksi, kreikaksi ja englanniksi, ja ne voi ladata käyttöönsä seuraavasta linkistä: <https://eurolocaldevelopment.org/dial-2/>

Hankkeen tavoitteet:

- Yhä useammalla eurooppalaisella on taitoja ja mahdollisuuksia osallistua dialogiin, mikä lisää heidän yhteiskunnallista osallistumistaan.
- Kouluttajilla, koordinaattoreilla ja muilla oppilaitoksissa työskentelevillä henkilöillä on paremmat valmiudet sitouttaa ihmisiä dialogiin erilaisissa tilanteissa.
- Dialogitaidot ymmärretään paremmin elämän perustaitoina, erityisesti aikuisopiskelijoiden kohdalla.
- Keräsimme eri vaiheissa hanketta näkemyksiä käyttäjiltä ja kouluttajilta, ohjausryhmältä sekä muilta kiinnostuneilta sidosryhmiltä ja sisällytimme ne hankkeen tuotoksiin ja toimintoihin. Kyseessä on ollut yhteisesti kehitetty ja edelleen kehittyvä työ.

Hankkeen tuotosten laadun varmistamiseksi perustettiin asiantuntijoista koostuva ohjausryhmä, joka on seuranneet toimien ja tuotosten laatua ja kehittämistyötä sekä antaneet neuvoja projektiryhmälle.

Hyvät Anne Ilvonen, Mirella Ntai, Ludovica Capozzi, Maria Drabczyk ja Tatjana Dragovič, kiitos osallistumisestanne ja tuestanne.

Kiitos kaikille teille, jotka autatte meitä kehittämään dialogia ja tekemään maailmasta paremman paikan.

Tekijät: Karmen Šemrl, Bernarda Potočnik, Aleksandra Czetwertyńska, Marion Fields, Milla Holmberg, Ioannis Dontas, Giuliana Pitino ja Andrea Zalabaiova

DIAL-hankkeen yhteistyökumppanit:

- **Opintokeskus Sivis** on suomalainen järjestöjen oppilaitos. Opinto toiminnan Keskusliiton ylläpitämä Opintokeskus Sivis on valtakunnallinen vapaan sivistystyön oppilaitos. Järjestämme ja toteutamme koulutusta yhdessä 81 jäsenjärjestömme kanssa vuosittain lähes 100 000 tuntia. Koulutustoiminnan lisäksi tarjoamme jäsenjärjestöillemme verkostoja sekä osallistumme järjestötoiminnan ja vapaan sivistystyön verkostoihin alueellisesti, valtakunnallisesti ja kansainvälisesti. Toteutamme myös kehittämistoimintaa, teemme tutkimuksia ja selvityksiä. Jäsenjärjestömme edustavat terveys-, koulutus- ja kulttuurialaa, kansalaisneuvontaa, ympäristöä ja muita erityisaloja.

Yhteystiedot: toimisto@opintokeskussivis.fi

- **Centrum Cyfrowe** on puolalainen kansalaisjärjestö, joka tukee avoimuutta ja sitoutuneisuutta digitaalisessa maailmassa. Yhdessä asiantuntijoiden kanssa luomme tilaa uusille ideoille, taitojen ja työkalujen kehittämiseksi. Pyrimme varmistamaan, että yhteiskunnallinen etu on aina etusijalla ihmisten ja teknologian välisessä suhteessa. Teemme työtä kulttuurin ja koulutuksen aloilla tukeaksemme poliittista päätöksentekoa ja käytäntöjä.

Yhteystiedot: kontakt@centrumcyfrowe.pl

- **European Institute for Local Development** on kreikkalainen kansalaisjärjestö. Tehtävämme on tarjota innovatiivisia työvälineitä alueiden kestävään kehitykseen edistämällä kokemusten vaihtoa jäsenten ja kumppaneiden välillä kansainvälisen yhteistyön, verkostoitumisen sekä kehityksen ja kasvun ylläpitämiseksi. Erityisesti suurten taloudellisten ja sosiaalisten kriisin aikana pyrimme tarjoamaan ratkaisuja Euroopan tarpeisiin. Kehitämme jatkuvasti toimintaamme, jotta meistä tulisi hallitseva yhteiskunnallinen toimija kansallisella ja Euroopan tasolla.

Yhteystiedot: info@eurolocaldevelopment.org

- **Cooperazione Paesi Emergenti** on italialainen kansalaisjärjestö. CO.P.E. on omistautunut kehitysyhteistyölle ja kansainväliselle vapaaehtoistyölle. Se perustettiin vuonna 1983 ja se on voittoa tavoittelematon yhdistys. CO.P.E. on ollut Italian ulkoministeriön virallisesti tunnustama kansainvälisen yhteistyön toimija vuodesta 1987 ja Italian kehitysyhteistyöviraston virallisesti tunnustama vuodesta 2016. Hallinnoimme kehitysyhteistyöhankkeita, jotka liittyvät alhaalta ylöspäin suuntautuvaan hallintoon ja ihmisoikeuksien, lastensuojelun ja naisten vaikutusvallan lisäämiseen, koulutukseen ja ammatilliseen koulutukseen, terveyteen sekä sairauksien ja vammojen ennaltaehkäisyyn sekä maatalous ja elintarviketurvaan. Yhteystiedot: cope@cope.it
- **Glotta Nova** on slovenialainen aikuiskoulutuskeskus, joka on erikoistunut ns. pehmeisiin taitoihin, johtamiskoulutukseen ja valmennukseen. Palvelemme yksityisen ja julkisen sektorin organisaatioita ja yksityishenkilöitä saavuttamaan laaja-alaisia taitoja (viestintä, tiimityö ja yhteistyö, puhetaito, kouluttajakoulutus, mentorointi, johtajuus ja valmennus), jotka heijastuvat heidän ammatilliseen ja henkilökohtaiseen kasvuunsa. Yhteystiedot: info@glottanova.si

